

COLUMN 36 - DE DANS OM DE RITUELEN

Zizenhausener Totentanz

Hans Holbein - Totentanz

Niks aan te doen, ik moet het er gewoon even over hebben: de dans om de rituelen. Of over de rituele dans, maar dat straks.

Het zal ongetwijfeld aan mij liggen, maar bij het woord 'rituelen' beginnen er altijd een paar nekha-
ren te kriebelen. Ik ben er te nuchter voor, te wars van alles wat zweemt naar zweven. Mijn voeten
moeten verbinding houden met de aarde. Dan voel ik mij goed. Waarschijnlijk heeft mijn vlieg angst
daar ook mee te maken, maar dat terzijde.

Ik heb in een grijs verleden aan transcendente meditatie gedaan, als ontspanningstechniek. Dat
had ik toen nodig, maar het inwijdingsritueel vond ik helemaal niks. Maar toen men de krant ging
volschrijven over het feit dat je al mediterend van de grond kon loskomen, heb ik gezegd: "daar
loop ik stress van op, dus de groeten".

Een aantal jaren later hadden wij een paar jaar kennis aan een echtpaar, van wie de vrouwelijke
helpt intense belangstelling ging krijgen voor rituelen in andere culturen en voor van alles wat bui-
ten de normale zintuiglijke waarneming viel. Op zich niks mis mee, maar zij had ook bijvoorbeeld
hele gesprekken met de engel op haar schouder. Van onze kant begon de relatie slijtageplekken te
vertonen ... Toen werd haar man ernstig ziek en door omstandigheden stonden wij gedrieën aan zijn
sterfbed. Heel indrukwekkend en heel intens, een ervaring om nooit te vergeten. Een uurtje na zijn
overlijden stelde zij voor om nu tezamen een rituele dans te doen, uit een of andere cultuur. Heel
verpletterend en heel ontzuiverend. Weg was bij ons het diepe en intense gevoel dat er was door
het overlijden. Een ervaring om nooit te vergeten, helaas ... het versnelde de slijtage.

Een jaar of negen geleden begon ik aan een opleiding Multi Methodisch Maatschappelijk Werk. Ja, ik
heb twee jaar voor mijn pensionering nog een opleiding gevolgd en dat was de meest fantastische
manier om af te komen van het 'zwevende' imago dat Maatschappelijk Werk in de ogen van velen
had. Ook in de mijne, trouwens. En dat heeft me altijd dwars gezeten, mijn hele maatschappelijk-
werkleven lang. Die opleiding heeft me gered en mij de zekerheid gegeven dat Maatschappelijk
Werk een bijzonder praktische opleiding is, dat er niks aan zweeft en dat aan anderen gemakkelijk
is uit te leggen wat je voor werk doet en dat de kwaliteit ervan nog te meten is ook.

Maar goed, je kunt me mijn aanvankelijke schrik wel voorstellen toen de 9de methode van de indi-
viduele begeleiding de 'ritueelmethode' heette. Maar het viel erg mee. Wat houdt de ritueelmethode
in? *De ritueelmethode is de methode van het Maatschappelijk Werk die zich richt op het laten af-
ronden van een voorbije levensperiode, waar de cliënt maar niet van los kan komen.* Een geweldige
methode, bedoeld om van nut te zijn als je na een lange periode nog vast zit in je verlies.

Een voorbije levensperiode, dat is natuurlijk vaak het geval bij een overlijden. Niet alleen dan, want
je kunt ook bijvoorbeeld rouwen om een voorbije relatie, verlies van je gezondheid, verlies van
werk, etc. Maar laten we ons nu beperken tot dat overlijden, in het licht van onze funeraire belang-
stelling. Maar de kern van de ritueelmethode is ook van belang in de periode tussen overlijden en
begraven/cremeren: Het is een overgangperiode tussen het oude en het nieuwe leven en je moet
iets doen op dit breukvlak, om het oude te kunnen (gaan) loslaten en naar het nieuwe toe te gaan.
Een goed gevoel overhouden aan het gebruikte ritueel om verder te kunnen.

En nu is er dan een nieuw beroep in opkomst: ritueelbegeleider bij het laatste afscheid. De dans om
de rituelen is begonnen.

Straubing - St. Peterfriedhof: Totentanz

Luzern - Spreuerbrücke: Totentanz

Ik heb daar gemengde gevoelens over. Nu we met z'n allen weinig of niet kerkelijk meer zijn, moeten we de oude vertrouwde rituelen bij de afscheidsdienst of –mis loslaten. Dat is óók een verlies waar je om zou kunnen rouwen, je zult je ook daarvan moeten losweken en je moeten richten op een nieuwe weinig kerkelijke tijd.

Maar wie denkt daar nou aan. Dat wordt pas relevant als je naaste overlijdt en het blijkt dat Meneer Pastoor je geen toestemming geeft om je eigen afscheidsrituelen te beleven in de kerk. Ofwel je voegt je naar zijn wensen ofwel je doet je ding maar elders, als het maar niet in de kerk is. Dan heb je –naast het verdriet van het verlies van je naaste- twee problemen: waar hou ik de afscheidsdienst en hoe moet die eruit zien.

Dat eerste is nog steeds een groot probleem waar de uitvaartondernemingen nog niet ingesprongen zijn (gat in de markt!!). Het tweede gat wordt nu dus gevuld door de ritueelbegeleider.

Natuurlijk gun ik iedereen zijn eerlijk verdiende boterham. En ik ontken ook niet dat het lastig is om te bedenken wat je nou met het afscheid moet. Vooral als je het laat aankomen op het 'moment suprême', ofwel "nooit over nagedacht dat ik, jij, wij ooit dood zullen gaan".

Op zo'n moment –voor het blok gezet- is nadenken überhaupt lastig, laat staan dat je zomaar allerlei nieuwe rituelen uit je mouw schudt. Zeker als die ook nog eens bij je moeten passen.

Handig als iemand anders dat voor je doet.

Blijkbaar snapt niet iedereen het al helemaal, want het artikel Rituelen (Uitvaart, januari 2012) heeft als kop: "Ik moet uitleggen wat wij voor nabestaanden kunnen betekenen". En verder: "(...) de meerwaarde van ons werk moet beter zichtbaar worden (...)."

Oef, denk ik dan, dat heb ik als maatschappelijk werker 25 jaar lang als handicap gehad. Zucht.

Ik stel voor dat we vanaf nu met z'n allen gewoon eens gaan nadenken hoe we onze eigen uitvaart zouden willen hebben. Dan hebben we de ritueelbegeleider niet nodig. Dat spaart je per uitvaart tussen de € 400,- en € 600,- uit. Toch niet mis, alleen voor rituelen die je misschien ook wel zelf had kunnen bedenken.

Geen wonder dat uitvaarten zo duur worden, want hiermee ben je er nog niet, dit is gewoon nog eens extra naast al dat andere: graf, steen of urn, huur van de afscheidsruimte, de crematie, de koffie, de borrel, de bloemen, de kaart, de auto's of koets (al dan niet met een koe ervoor), de spreker, de rouwclown, de (live-)muziek, de rouwdanser, de kist, de video, de foto's, de advertentie, het herinneringsprentje en de rest.

Een uitvaart kost nu inmiddels al tussen de € 8.000,- en € 10.000,- Heb je dat al bij elkaar gespaard? Want je uitvaartverzekering zal dit bedrag niet vergoeden. Ben je van plan nog 30 jaar te leven? Spaar dan nog maar even door, want volgens de Dela kost een uitvaart over 30 jaar tussen de € 20.000,- en € 29.000,-.

Wie kan dat nou nog betalen? Waar willen we dat geld vandaan halen? Misschien wordt het tijd om een oud ritueel van stal te halen, uit pure noodzaak. Toen ik deze bedragen hoorde dacht ik daar weer aan. Vroeger had men ook geen geld voor een begrafenis (toen is de uitvaartverzekering bedacht, maar die dekt inmiddels de lading al niet meer) en was het een veel gehoorde uitspraak: "bindt maar een worst aan mijn been, dan slepen de honden mij wel weg".

Lekker goedkoop en maakt de dans om de rituelen overbodig